

νοδοξία των ποιητών της Αθηναϊκής Σχολής, για τους λιβέλους και τις απειλές των μη βραβευμένων, κι εν γένει για τα ήθη κι έθιμα της intelιγκέντσιας της εποχής. Μια πραγματικά χαριτωμένη σάτιρα. Η γλώσσα του έργου ποικίλλει, ανάλογα με το ποιος ποιητής μιλάει: από την υπεραρχαΐζουσα του Παν. Σούτσου ως τη μαλλιαρή του Εξαρχόπουλου και τα ζακυνθινά του Καψοκέφαλου βρίζονται λογής υφολογικές διαστρωματώσεις. Έτσι όντως χρειάζεται πού και πού το λεξιλόγιο (σσ. 101 εξ.) που έχει καταρτίσει ο εκδότης, για να βοηθήσει τον αναγνώστη.

Το κείμενο της κωμωδίας, ως ντοκουμέντου για τους πανεπιστημιακούς θεατρικούς και ποιητικούς διαγωνισμούς (βλ. Pan. Moullas, *Les concours poétiques de l'Université d'Athènes 1851-1877*, Athènes 1989 και τώρα τη συνέχεια της Κυρ. Πετράκου, *Οι θεατρικοί διαγωνισμοί 1870-1925*, Αθήνα 1999), αξίζει να διασωθεί από τη λήθη, κι ο εκδότης, με την ευσυνειδήτη και σχολαστική εργασία που έκαμα, αξίζει συγχαρητήρια. Τεκμηριώνεται και πάλι η διαπίστωση, πως η δραματοουργία του 19^{ου} αιώνα μας επιφυλάσσει ακόμα πολλές εκπλήξεις.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

ΓΕΩΡΓΙΑ ΛΑΔΟΓΙΑΝΝΗ

Το παιδικό θέατρο στην Ελλάδα. Ιστορία και Κείμενα

Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα 1998, σελ. 206, μερικές εικ. ISBN 960-344-620-.

Πρόκειται για ένα συμπαθητικό βιβλιαράκι που έγραψε η συγγρ. για την «εξομώση» των νηπιαγωγών· δίνει μια πρώτη απογραφή της ιστορίας του παιδικού θεάτρου στην Ελλάδα (εμπλουτίζοντας την πρώτη μου προσέγγιση, Β. Πούχνερ, «Το παιδικό θέατρο στην Ελλάδα», *Διαδρομές* 10 (1988), σσ. 94-105 και στον τόμο *Το θέατρο στην Ελλάδα. Μορφολογικές επισημάνσεις*, Αθήνα 1992, σσ. 283-305) και αναλύει μερικούς συγγραφείς και έργα. Μετά την «Εισαγωγή» (σσ. 11 εξ.) ακολουθεί το πρώτο μέρος, «Στοιχεία από την ιστορία του ελληνικού παιδικού θεάτρου» (σσ. 21 εξ.), που ανασυγκροτεί, με αρκετές λεπτομέρειες την πορεία των εξελίξεων έως τη δεκαετία του 1970. Στο πρώτο κεφ., «Η σχέση του παιδιού με το θέατρο. Από την προϊστορία στην ιστορία» (σσ. 23 εξ.), θίγει απλώς την αρχαιότητα, για να αρχίσει με τη *Θυσία του Αβραάμ*, περνάει ύστερα στην ιησουιτική παράσταση στην Κ/πολη το 1623 (για το γαλλικό έγγραφο σημειώνει: «Η περιγραφή, ίσως, είναι από τις πρώτες θεατρικές κριτικές [:] και μαρτυρεί τη συμμετοχή παιδιού σε παράσταση των αρχών του 17^{ου} αιώνα», σ. 27 (αυτό ισχύει μάλλον για όλο το αιγαιοπελαγίτικο «σχολικό» θέατρο, προχωράει στο *Δαβίδ* και το «μπαλέτο» των μικρών δαμμών στη β' σηνή), αναφέρει την παράσταση ενός *Ηρόδη* στη ρουμανική πόλη Κιτσίνεφ (Ν. Σβορώνος, *Νέον Κράτος* 22, 1939, σ. 411 κατά Cartoian, η πληροφορία χρειάζεται έλεγχο). Το δεύτερο κεφ., «Περίοδος του Διαφωτισμού» (σσ. 33 εξ.), ξεκινάει με τη διαπίστωση της χρησιμότητας του θεάτρου του Κωνστ. Ασωπίου από την Τεργέστη, συνεχίζει με τις Παραδουνάβιες ηγεμονίες και την Οδησό, για να τελειώσει με το λαϊκό θέατρο. Το τρίτο κεφ., «Τα σημάδια της αφετηρίας στο 19^ο αιώνα» (σσ. 43 εξ.), αναφέρει σχολική παράσταση στα Ιωάννινα το 1845 στα γαλλικά (*Le mariage forcé*), την προσπάθεια ίδρυσης Εθνικού θεάτρου το

1856 από τον Γρ. Καμπούρογλου, την παράσταση του «Φιλοκτήτη» το 1858 στην Αθήνα, την *Εκάβη* το 1856 στη Χαλκή, τη δραματογραφία, αναλύει τα σχολικά προγράμματα σχετικά με το θέατρο, τον περιοδικό τύπο για παιδιά, που περιέχουν και θεατρομόρφους διαλόγους, και αναζητεί εκδόσεις δραματικών έργων που απευθύνονται στα παιδιά: η άδεια του Υπουργείου Δημοσίας Εκπαιδείσεως, που αναφέρεται στους τυπογραφικούς τίτλους δεν είναι ωστόσο πάντα αποδεικτική για τη χρήση τους σε σχολικές παραστάσεις, ιδίως αν ο τόπος εκτύπωσης είναι η Κωνσταντινούπολη: ο *Μανιώδης*, β' έκδοση Πόλη 1874 (όχι του Γκολντόνι, αλλά του J. Feretti) το λάθος και στη βιβλιογραφία της σφ. 334 και 260) ήταν από τα πιο πολυπαιγμένα έργα των μουσουλμανικών, ενώ *Η Αυρηλιανή Παρθένα* του Σίλλερ, Πόλη 1875, παίζεται εκεί από ερασιτεχνικούς και επαγγελματικούς θιάσους. Για τη Σμύρνη βλ. επίσης Χρ. Σ. Σολομωνίδης, *Το θέατρο στη Σμύρνη (1657-1922)*, Αθήνα 1954. Παρακολουθεί τα ξεκινήματα του σχολικού θεάτρου στην Κέρκυρα και στη Λευκάδα. (Το απόσπασμα από τον πρόλογο της *Μαρίας Δοξαπατρή* του Βερναρδάκη 1858, σ. ια' δεν είναι αποδεικτικό για την ύπαρξη νευροσπάστων στο σχολείο!, σφ. 72 εξ.). Για τον Πύργο Ηλείας βλ. τώρα και τη διδακτορική διατριβή της Αικ. Δεκούλου-Μελισσαροπούλου, *Η θεατρική κίνηση στον Πύργο της Ηλείας (1860-1944)*, διδ. διατρ. Αθήνα 1996. Γιατί δεν αναφέρεται η παράσταση της *Εσθήρ* του Βικέλα το 1851 στην Ερμούπολη (βλ. Β. Πούχγεο, «Ο Βικέλας και το θέατρο», στον τόμο: *Κείμενα και αντικείμενα*, Αθήνα 1997, σφ. 285-310). Γιατί δεν αναφέρεται και ο Βόλος με το περίφημο ωδείον της Ανίτας Τσολάκη (Φ. Ν. Βογιατζής, *Το θέατρο στο Βόλο*, [Αθήνα 1987], σφ. 50 εξ.) ή τα Χανιά, όπου μετά το 1880 ο νεαρός Βενιζέλος εμφανίζεται στη σκηνή (Ζ. Μ. Σημανδηράκη, «Ο ελληνικός δραματικός σύλλογος Χανίων "Ευτέρπη"», στον τόμο: *Χανιά 1988*, Ετήσια έκδοση του Δήμου Χανίων, σφ. 76-81); Εδώ δημιουργείται και ένα μεθοδολογικό πρόβλημα, γιατί σχεδόν όλες οι επαρχιωτικές παραστάσεις στις αρχικές τους φάσεις είναι σχολικό και μαθητικό θέατρο. Το κεφ. τελειώνει με μια βιβλιογραφική παράθεση έργων, που δηλώνουν στον τυπογραφικό τίτλο, πως είναι γραμμένα από φοιτητές (σφ. 76 εξ.). Να περιλάβουμε και το πανεπιστήμιο στο «παιδικό» θέατρο, ή καλύτερα στο «θέατρο της νεολαίας»; Νομίζω, ότι στη μελλοντική έρευνα, όπως έχω τονίσει και αλλού, αναπόφευκτη θα είναι η διαφοροποίηση του υλικού κατά ζώνες ηλικίας.

Τα επόμενα κεφάλαια αναλύουν, πιο σύντομα πλέον (ενώ το υλικό αυξάνει), τον 20^ο αιώνα: «Η μεταβατική περίοδος 1900-1920» (σφ. 79 εξ.) και «Η νέα αφηγηρία 1920-1940» (σφ. 85 εξ. στοιχεία για την Τρίπολη, τη Χαλκίδα και τα Ιωάννινα· εδώ η καταγραφή γίνεται πλέον κάπως τυχαία - γιατί όχι η Ιεράπετρα και οι Σαράντα Εκκλησίες; - βλ. Πούχγεο, «Το θέατρο στην ελληνική επαρχία», στον τόμο: *Το θέατρο στην Ελλάδα. Μορφολογικές επισημάνσεις*, Αθήνα 1992, σφ. 331-371). Ενδιαφέρουσα η πληροφορία για παράσταση των *Δαναΐδων* του Κάλβου σε μετάφραση της λαογράφου Μ. Μινώτου-Γιαννοπούλου στο Αρσάκειο το 1940 (σφ. 95). Στο Μεσοπόλεμο χάνουμε κάπως την επαρχία από τα μάτια μας: πού είναι η Καρδίτσα με τον περίφημο «Πωλ» (Κ. Παύλου) (βλ. Φ. Ν. Βογιατζής, «Το θέατρο στην Καρδίτσα (1881-1985)», *Γνώση και Γνώμη Δ'*, Καρδίτσα 1985, σφ. 205-275, ιδίως σφ. 246 εξ.); Στο κουκλοθέατρο του Νίκου Ακίλογλου αναφέρεται το έργο κεφ., «Λαϊκό παιδικό θέατρο στην Ελεύθερη Ελλάδα 1942-1945» (σφ. 106 εξ.), στο σχολικό θέατρο το έβδομο, «Το θέατρο στο μετεμφυλιακό σχολείο 1945-1960» (σφ. 109 εξ.), τη συνέχεια δίνουν «Στοιχεία ανάκαμψης στις δεκαετίες 1950 και 1960» (σφ. 114 εξ.) και «Δεκαετία 1970. Η ακμή του παιδικού θεάτρου» (σφ. 118

εξ.), που, εκτός από το τελευταίο, είναι κεφάλαια πολύ σύντομα.

Το δεύτερο μέρος αναλύει ορισμένα κείμενα: της Αντιγόνης Μεταξά *Ο τυχερός Περιβολάρης* (σσ. 131 εξ.), του Βασίλη Ρώτα *Θέατρο για παιδιά* (σσ. 135 εξ., όλα τα κείμενα αρκετά αναλυτικά, στηρίζονται κυρίως στην τυπολογία του Καρραγκιόζη), του Δημήτρη Ποταμίτη *Ιστορίες του παππού Αριστοφάνη* (σσ. 158 εξ.), της Ξένιας Καλογεροπούλου *Οδυσσεύβιχ* (σσ. 171εξ.), του Γιάννη Ξανθούλη *Ο Μάγος με τα χρώματα* (σσ. 179 εξ.) και *Τύμπανο, Τρομπέτα και Κόκκινα Κουφέτα* (σσ. 184 εξ.), του Ευγένιου Τριβιζιά *Το όνειρο του σκιάχτρον* (σσ. 188 εξ.). Οι αναλύσεις αυτές δείχνουν, ότι στο χώρο επικρατεί μια αρκετά μεγάλη διαφοροποίηση θεμάτων, υφολογικών προτιμήσεων, στρατηγικών επικοινωνίας κτλ. Με μια βιβλιογραφία (όχι πλήρη ως προς το μέρος της θεατρικής ιστορίας) κλείνει ο μικρός αυτός τόμος (σσ. 197 εξ.).

Στον τομέα των ορισμών παραμένουν ακόμα πολλά άλυτα προβλήματα, επίσης τα προβλήματα της έκτασης του φαινομένου, της μορφολογίας και λειτουργικότητας, της εναλλαγής της ίδιας της έννοιας του παιδιού (του «νέου»): κι ακόμα προβλήματα κατάταξης του χώρου, στρατηγικών της απογραφής των δεδομένων κτλ. Αποδεικνύεται πως ένα αρκετά μεγάλο μέρος της συνολικής θεατρικής δραστηριότητας σε όλες τις εποχές ήταν και «παιδικό» θέατρο. Και τι κάνουμε με τις μεικτές μορφές: π.χ. του Θεάτρου σκιών, των λαϊκών δρωμένων και μεταμφιέσεων; Αυτά βέβαια δεν είναι προβλήματα μόνο ή ειδικά ελληνικά: τα έχουν όλοι οι λαοί και καλό θα ήταν να γνωρίσει κανείς πώς αντιμετωπίζουν, αν τα αντιμετωπίζουν, και οι άλλοι τα μεθοδολογικά αυτά ζητήματα.

Συμπαθητικό και απλό βιβλιαράκι, ωστόσο αρκετά μεστό σε περιεχόμενο. Δεν προσποιείται ότι είναι κάτι άλλο από αυτό που είναι: μια αρχή. Αν το αντιπαράβληι κανείς με άλλα του ίδιου χώρου, φανερώνεται ανάγλυφα η αρετή του αυτή: δεν έχει το περισπούδαστο ύφος του επαρχιώτικου νεολογιοπατισμού, που κυριαρχεί σε μερικά παιδαγωγικά πανεπιστημιακά τμήματα, όταν ασχολούνται με το θέατρο. Σοφόν το σαφές. Και πάντα χρήσιμον.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

ΡΗΓΑ ΒΕΛΕΣΤΙΝΑΗ

Τα Ολύμπια

Μετάφραση του λιμπρέτου του Πιέτρο Μεταστάσιου, Βιέννη 1797

Φιλολογική Επιμέλεια : Βάλτερ Πούχνερ

Αθήνα, Θεατρική Βιβλιοθήκη, Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, 2000, 226 σελ. (*)

(*) Τμήμα της δημοσιεύθηκε στο «Το άλλο Βήμα - Βιβλία», εφημ. *Το Βήμα*, Κυριακή 9 Σεπτεμβρίου 2001, σσ. 30-31, με τίτλο «Μπαρόκ στις όχθες του Αλφειού».

Με τον τόμο αυτό εγκαινιάζεται η «Θεατρική Βιβλιοθήκη», νέα εκδοτική σειρά του Ιδρύματος Κώστα και Ελένης Ουράνη, που θα περιλαμβάνει κριτικές εκδόσεις θεατρικών έργων του 19ου και 20ου αιώνα (ώς το 1950). Όπως επισημαίνει στον πρόλογό του ο καθηγητής Βάλτερ Πούχνερ, η παλαιότερη ελληνική δραματογραφία έχει να επιδείξει «άγνωστους ή ξεχασμένους θησαυρούς, που αποδεικνύ-